

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

**FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA PEDAGOGIKY**

**Problematika přechodu z preprimárního do primárního
vzdělávání v době pandemie Covid-19**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Adéla Šilhová

Předškolní a mimoškolní pedagogika, obor Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce: PhDr. Eva Koželuhová, Ph.D.

Plzeň, 2022

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 2022

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování patří především vedoucí mé bakalářské práce, PhDr. Evě Koželuhové, Ph.D. za odborné vedení, vstřícný přístup, cenné rady a také za ochotu, trpělivost a milé jednání. Velké díky patří též respondentům za jejich čas a ochotu při realizaci rozhovorů.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se orientuje na sledování problémů, které se mohly vyskytnout v případě přechodu dítěte z preprimárního do primárního vzdělávání za doby pandemie Covid-19.

Teoretická část je zaměřená především na školní zralost a připravenost, legislativní rámec a dále se věnuje popisu vzdělávání dětí v mateřské škole v době uzavření mateřských škol.

Praktická část pojednává o výsledcích výzkumného šetření, které bylo zpracované na základě provedených rozhovorů s rodiči dětí. Výzkumné šetření se zabývá zjištěním, jak ovlivnilo uzavření mateřských škol přechod dítěte z mateřské do základní školy v době pandemie Covid-19 a jaký byl jeho dopad na předškolní jedince z hlediska školní úspěšnosti a vztahu dítěte ke škole.

Klíčová slova

Pedagog, mateřská škola, základní škola, školní zralost a připravenost, dítě, rodič, pandemie Covid-19.

ABSTRAKT

This bachelor thesis focuses on monitoring the possible problems that may have occurred during the transition of a child from the pre-primary to primary setting during the Covid-19 pandemic.

The theoretical part of the theses focuses mainly on school maturity and rediness, the legislative framework and also describes the education of children in kindergarten at the time of their closure.

The practical part of the theses deals with the results of a research survey, which was carried out based on the interviews with parents of children. The research examines how the closure of kindergartens affected the transition of each child from kindergarten to primary school setting during the Covid-19 pandemic and the possible impact on preschoolers in terms of school success and the child's relationship towards the school.

Keywords

Teacher, kindergarten, primary school, school maturity and readiness, child, parent, pandemic Covid-19.

OBSAH

ÚVOD	8
1 TEORETICKÁ ČÁST	9
1.1 SOUČASNÝ LEGISLATIVNÍ RÁMEC ZÁPISU NA ZÁKLADNÍ ŠKOLU	9
1.2 LEGISLATIVNÍ RÁMEC V DOBĚ PANDEMIE COVID-19	11
1.3 ŠKOLNÍ ZRALOST A PŘIPRAVENOST	12
1.3.1 ŠKOLNÍ ZRALOST	12
1.3.2 TĚLESNÝ VÝVOJ A ZDRAVÍ DÍTĚTE	13
1.3.3 POZNÁVACÍ (KOGNITIVNÍ) FUNKCE	13
1.3.4 PRÁCESCHOPNOST (PRACOVNÍ PŘEDPOKLADY, NÁVYKY)	14
1.3.5 EMOCIONÁLNĚ-SOCIÁLNÍ ZRALOST	14
1.4 ŠKOLNÍ PŘIPRAVENOST	14
1.5 ZRALÉ A PŘIPRAVENÉ DÍTĚ	15
1.6 POSUZOVÁNÍ ŠKOLNÍ ZRALOSTI A PŘIPRAVENOSTI	16
1.7 VZDĚLÁVÁNÍ V MŠ V OBDOBÍ NOUZOVÉHO STAVU	17
1.8 SHRNUÍ TEORETICKÉ ČÁSTI	20
2 PRAKTICKÁ ČÁST	22
2.1 KVALITATIVNÍ VÝZKUM	22
2.2 CÍLE VÝZKUMU	23
2.3 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	23
2.4 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	23
2.5 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU	24
2.6 VÝZKUMNÉ METODY	24
2.7 ZPŮSOBY SBĚRU DAT	26
2.8 ANALÝZA DAT	26
2.9 VÝSLEDKY ŠETŘENÍ	27
2.9.1 PŘÍPAD PRVNÍ – DVOJČATA: ADAM A BARBORA	27
2.9.2 PŘÍPAD DRUHÝ – CILKA	29
2.9.3 PŘÍPAD TŘETÍ – DAVID	32
2.9.4 ROZHOVOR S UČITELKOU ZŠ	34
2.10 ODPOVĚDI, KTERÉ PŘINESLO VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	36
2.10.1 JAKÝM ZPŮSOBEM SE SNAŽILI RODIČE SVÉ DĚTI NA VSTUP DO PRVNÍ TRÍDY PŘIPRAVIT?	36
2.10.2 JAK DĚTI PROŽÍVALY DISTANČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ V DOBĚ UZAVŘENÍ MATEŘSKÝCH ŠKOL?	36
2.10.3 JAK OVLIVNILO UZAVŘENÍ MATEŘSKÝCH ŠKOL ADAPTACI DĚTÍ PŘI VSTUPU DO PRVNÍ TRÍDY?	37
2.10.4 JAK BYLI RODIČE INFORMOVÁNI ZE STRANY MŠ/ZŠ O ZÁPISECH NA ZÁKLADNÍ ŠKOLU?	37
2.10.5 JAKÉ NÁZORY MĚLI RODIČE NA PŘÍPADNÝ ODKLAD ŠKOLNÍ DOCHÁZKY DÍTĚTE?	38
SHRNUÍ A DISKUSE	39
ZÁVĚR	41
SEZNAM LITERATURY	42
PŘÍLOHY	I
SEZNAM SCHÉMÁT A TABULEK	V

SEZNAM ZKRATEK

MŠ – mateřská škola

ZŠ – základní škola

OMJ – odlišný mateřský jazyk

PPP – pedagogicko – psychologická poradna

ÚVOD

Přestup z mateřské školy na základní školu považuji za velice důležitý mezník v našem životě a značně mě toto téma spojené se školní zralostí a připraveností zajímá. Jak je již známé z názvu mé bakalářské práce, soustředím se na přestup dítěte z mateřské školy do základní školy v době pandemie Covid-19, kdy děti zkušenost s kontaktním zápisem k povinné školní docházce bohužel neměly, jelikož se jednalo o uzavření mateřských i základních škol a v našem kraji byl nastolen lockdown.

Hlavním cílem mé práce bylo zmapovat situace dětí, jejich rodičů a dozvědět se, jak děti uzavření mateřských škol prožívaly, s jakou chutí vykonávaly distanční vzdělávání nebo jak se rodiče s dětmi do první třídy připravovali. Dále jsem zjišťovala, jak rodiče komunikovali s učitelkami škol a zda měli zákonní zástupci dostatek všech potřebných informací o týkajících se zápisech k povinnému školnímu vzdělávání a pozdějšímu nástupu do první třídy. Je potřeba si uvědomit, že uzavření mateřských škol značně ovlivnilo také adaptaci dítěte v první třídě základní školy a pocity, které děti prožívaly.

Nejvýznamnějšími činiteli, kteří mohli přípravu na první třídu ovlivnit je zejména rodina a učitelé. Tím, že děti docházejí do mateřské školy, dostává se jim větších příprav na základní školu. Vedle těchto příprav na vzdělávání v základní škole ale stojí i každodenní potřeba sociálního kontaktu se svými vrstevníky a dospělými z prostředí mateřské školy. Jelikož ale v době uzavření škol nemohlo probíhat kontaktní vzdělávání, jediný způsob komunikace, který pedagog s dětmi udržoval byl prostřednictvím virtuálního světa. Některé děti mohly zjistit, že moderní technologie neslouží pouze k zábavě a hře, nýbrž také ke komunikaci, vzdělávání a práci. Z důvodu zaneprázdnění rodičů, kteří ve většině případech museli stále docházet do zaměstnání, vytvářeli dětem podnětné prostředí mnohdy prarodiče a jiní členové rodiny.

Dle mého názoru je toto téma z důvodu přetrvávající situace ohledně Covid-19 stále aktuální a jelikož pro všechny z nás byly tyto okolnosti nečekané a nikoho by ještě donedávna nenapadlo, že by školská zařízení mohla být uzavřena, pevně věřím, že má bakalářská práce přinese nové pohledy na situaci, poznatky a náměty k práci s dětmi.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 SOUČASNÝ LEGISLATIVNÍ RÁMEC ZÁPISU NA ZÁKLADNÍ ŠKOLU

Problematiku nástupu dítěte do primárního vzdělávání u nás řeší školský zákon § 36. (*Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)* [online]. c2004)

Dle školského zákona § 36, odst. 4 má zákonný zástupce povinnost přihlásit dítě k zápisu k povinné školní docházce v době dané zákonem, to jest od 1. dubna do 30. dubna kalendářního roku, v němž dítě zahajuje povinnou školní docházku. Dříve byl termín pro zápis na základní školu již začátkem kalendářního roku. Posunutí termínů zápisů na pozdější dobu mělo vést k menšímu počtu odkladů povinné školní docházky. Dověšením šesti let věku zahajuje dítě povinnou školní docházku, pokud mu nebyl udělen odklad.

Pokud není dítě způsobilé k zahájení vstupu do školy, má zákonný zástupce právo požádat o odklad povinné školní docházky o jeden školní rok. Žádosti přísluší zpráva o vyšetření a posouzení školní zralosti a připravenosti dítěte školským poradenským zařízením, mezi které patří: Pedagogicko-psychologická poradna (PPP), Speciálně pedagogické centrum (SPC) nebo Středisko výchovné péče (SVP). V § 36 odst. 3 Školský zákon říká, že pokud dosáhne dítě šesti let věku až v době od září do června daného školního roku, může být přijato k nástupu do školy na základě žádosti zákonného zástupce. Dítě musí být pak tělesně i duševně zralé a vyspělé. Žádost je třeba doložit odborným posouzením školským poradenským zařízením.

O termínu zápisu, čase a s dalšími informacemi zákonný zástupce obeznamuje příslušná základní škola, pro kterou se sami rozhodli. Daný termín určuje ředitel školy dle školského zákona. Zákonný zástupce dítěte jej přihlašuje ke školní docházce na školu, kterou si pro své dítě vybere. Dítě může podstoupit více zápisů do různých základních škol.

Průběh zápisu k povinnému školnímu vzdělávání může mít dvě části – formální a motivační. Plnění motivační části je nepovinné, a tak není potřeba osobní přítomnost dítěte. Průběhy zápisů se mohou na jednotlivých školách lišit, a to například tím, kolik se dítěti věnuje učitelka. Může zde být přítomna jen jedna učitelka nebo více.

Dokumenty, které jsou potřeba donést k zápisu na základní školu:

- rodný list dítěte,
- občanský průkaz zákonného zástupce,
- rozhodnutí o odkladu povinné školní docházky (pokud mělo dítě odklad v loňském roce),
- posouzení školským poradenským zařízením či lékařem (u dítěte mladšího nebo u jedince, jehož zákonný zástupce žádá o odklad).

Pokud se dítě dostaví k motivační části zápisu, učitelka s ním vede rozhovor, který plní motivační funkci k nástupu do školy. Dále dítě může realizovat úkoly, které jsou zaměřené na orientační zjištění jeho školní připravenosti; plnění úkolů probíhá hravou formou. Přítomná učitelka se při rozhovoru ptá, zda dítě zná své jméno, příjmení a adresu. Také se může zajímat, jak se jmenuje maminka a tatínek, které povolání navštěvují a zda má dítě nějakého sourozence. Školy také mohou zjišťovat, zda dítě umí přednést básničku a zazpívat písničku dle své vlastní volby přiměřené jeho věku. Co se týče kresebného úkolu, dítě většinou při zápisu kreslí lidskou postavu, která se využívá při diagnostice i v mateřské škole. Dále také učitelky zajímá, zda dítě rozezná základní geometrické tvary (čtverec, obdélník, kruh, trojúhelník) a zdali se dítě orientuje v pojmech nahoře, dole, vpravo, vlevo, vpředu a vzadu. Důležitou znalostí je znalost všech barev. Kromě toho se můžeme setkat s úkoly jako je vyjmenování číselné řady, porovnávání množství (více, méně), práce s protiklady, grafomotorická cvičení a pracovní listy, nebo zavazování tkaničky. Cílem zápisu je motivovat dítě pro školní docházku a představit mu školu jako bezpečné a příjemné prostředí. (MŠMT, 2016)

V průběhu zápisu učitelka sleduje a pozoruje dítě nejen v oblasti znalostí, ale hlavně také emoční a psychickou stránku dítěte. Všímá si, jestli je dítě samostatné, komunikativní, soustředěné, zda dobře spolupracuje a není nesmělé při komunikaci a spolupráci s učitelkou. Důležité je, aby se dítě při samotném zápisu cítilo bezpečně, klidně a nemělo z ničeho strach. Jde o navázání prvního kontaktu s paní učitelkou a školou.

Velice podstatné je uvědomění, že není cílem dítě na zápis tzv. „naučit“, aby jen vše odříkalo. To pak nevypovídá o zralosti a připravenosti vůbec nic. Potřeba je, aby dítě učenému porozumělo a dokázalo si spojit souvislosti, jinak tak dítěti spíše přitížíme. MŠMT zveřejnilo dne 16.12.2016 informační materiál k organizaci zápisů k povinné

školní docházce ve kterém uvádí, že dítě při zápisu nemá být podrobováno diagnostickému testování, neboť to je v kompetenci školských poradenských zařízení, odborného lékaře nebo klinického psychologa. (MŠMT, 2016)

O přijetí k povinné školní docházce na konkrétní základní školu rozhoduje sám ředitel školy, jehož vyrozumění se dozví zákonný zástupce dítěte.

Zákonný zástupce se dopouští přestupku, za který může být pokutován částkou ve výši 5000Kč, pokud dítě nepřihlásí k zápisu k povinné školní docházce a nedodrжуje příslušnou péči o povinnou školní docházku.

1.2 LEGISLATIVNÍ RÁMEC V DOBĚ PANDEMIE COVID-19

Jelikož se ve své bakalářské práci věnuji přestupu dítěte z preprimárního do primárního vzdělávání v období pandemie COVID-19, považuji za důležité zabývat se i legislativou právě z tohoto období.

Z důvodu pandemie COVID-19 vydalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy mimořádné opatření ke konání zápisů k povinnému školnímu vzdělávání pro školní rok 2020/2021. Dle opatření vydané MŠMT zápisy probíhaly taktéž v měsíci dubnu dle školského zákona (§ 36 odst.4), ale bez přítomnosti dětí při samotném zápisu. Jednalo se tedy jen o distanční formu podání žádosti zákonným zástupcem bez motivační části, při které bývají zúčastněné děti. (MŠMT, 2020)

Nařízení k opatření vyžadovalo:

- organizovat zápis bez přítomnosti dětí na ZŠ,
- upřednostnit podání přihlášky nejlépe elektronickou formou (e-mail s elektronickým podpisem nebo datová schránka školy), případně zaslání poštou (v nejnnutnějších případech osobní předání),
- pro přijímání žádostí zákonných zástupců k přijetí k povinné školní docházce jejich dětí stanovit dostatečnou dobu, tedy v rozmezí od 1.4. 2020 do 30.4. 2020, dané zákonem.

Žádost podaná zákonným zástupcem musela obsahovat jméno, příjmení a trvalé bydliště (popřípadě jinou doručovací adresu) dítěte, datum narození, určení správního orgánu, tedy konkrétní ZŠ, které je žádost určena a podpis zákonného zástupce, který žádost podává.

1.3 ŠKOLNÍ ZRALOST A PŘIPRAVENOST

Vstup k povinnému školnímu vzdělávání je velký mezník pro samotné dítě, ale i pro jeho zákonné zástupce. Cílem této kapitoly je zaměřeni se na školní zralost a připravenost. Jejich popis a posuzování zařazuji do mé práce proto, že to považuji za důležité momenty pro vstup dítěte na základní školu a v období pandemie bylo jejich posuzování velice obtížné. Je nutné upozornit na to, že každé dítě je jiné, a tak mohou nastat odlišnosti v oblastech posuzované pro školní zralost a připravenost. Důležité je pozorovat dítě souhrnně ve všech oblastech. V závěru této kapitoly se budu věnovat popisu zralého a připraveného dítěte.

1.3.1 ŠKOLNÍ ZRALOST

Bednářová, Šmardová (2010) definují školní zralost jako nabytí dítěte takového stupně vývoje, aby se dokázalo bez jakýkoliv obtíží účastnit výchovně-vzdělávacího procesu.

Dle Kropáčkové (2008) školní zralost určuje dosažení určité úrovně vývoje dítěte před vstupem do základního vzdělávání. Zahrnuje psychickou, zdravotní, i sociální schopnost dítěte zvládnout nároky, které na ně výuka má.

Pro školní zralost je nejvíce důležité postupné dozrávání centrální nervové soustavy. Dochází k regulaci emocí, chování, pozornosti, rozvíjí se motorická i senzomotorická koordinace. V neposlední řadě se zdokonaluje sluchové a zrakové vnímání. Toto období charakterizuje přesvědčení, že vše lze překonat a případné neúspěchy napravit. Proto je nesmírně důležité, abychom poznali, zda je dítě na vstup do školy připravené, zda to zvládne a bude dobře nastaveno. (Vágnerová, 2012)

Ačkoliv každá z definic od výše uvedených autorů udává popis školní zralosti pro snadné pochopení, více se mi líbí definice od autorek Bednářové, Šmardové a Kropáčkové, které přisuzují školní zralost celkové zralosti organismu, což je dle mého názoru nejdůležitější. Vágnerová totiž udává, že nejvíce podstatné je zralá oblast centrální nervové soustavy.

Pro hodnocení školní zralosti jsou důležité tyto oblasti:

- tělesný vývoj a zdravotní stav dítěte,
- úroveň zralosti poznávacích (kognitivních) funkcí,

- úroveň práceschopnosti (pracovní předpoklady, návyky),
- úroveň emocionálně-sociální (zralost osobnosti).

Pečlivé zvážení pro zahájení povinné školní docházky je potřeba u dětí, kterou jsou:

- zdravotně oslabené,
- opožděné nebo nerovnoměrně vyspělé v kognitivní oblasti,
- nezralé nebo opožděné v oblasti práceschopnosti,
- nezralé nebo oslabené v emocionálně-sociální oblasti.

1.3.2 TĚLESNÝ VÝVOJ A ZDRAVÍ DÍTĚTE

Jak už název oblasti napovídá, jedná se o hodnocení tělesného vývoje a zdravotního stavu dítěte, jehož posouzení přísluší praktickému lékaři. Pokud by se zde objevila různorodá onemocnění, která by narušovala docházku po vstupu na základní školu, může být zvažován případný odklad povinné školní docházky. Nádvořníková (2017) popisuje zralé dítě z hlediska somatického vývoje jako dítě přiměřeného růstu, výšky a váhy pro bezproblémové zvládnutí unést školní tašku.

Významným mezníkem v oblasti tělesného vývoje je začátek výměny dětského chrupu a změna v proporcionalitě dětské postavy. Horní a dolní končetiny jsou delší, výškově se děti koncem předškolního vzdělávání „vytahují“ nýbrž hlava roste pomaleji. Děti se zdají být méně unavené a nemají velkou a stálou potřebu většího odpočinku.

1.3.3 POZNÁVACÍ (KOGNITIVNÍ) FUNKCE

Kognitivní funkce jsou potřeba posoudit kvůli nastávající výuce čtení, psaní a počítání. Pokud by došlo ke zjištění, že jsou některé z kognitivních funkcí málo rozvinuté, může být doporučen odklad povinné školní docházky. Jestliže by dítě bylo mimořádně nadané a před dovršením šestého roku věku zvládalo číst a psát, je možné zahájit povinnou školní docházku dříve, avšak je potřeba velké zvažování.

Bednářová, Šmardová (2010) ve své publikaci uvádějí skupinu kognitivních předpokladů, do které patří tyto schopnosti: řeč, včetně správné výslovnosti, sluchové a zrakové vnímání (zraková a sluchová diferenciacce, analýza, syntéza), paměť, pozornost, vnímání prostoru a času, rozvoj základních matematických představ (např. porovnávání a třídění podle znaku atd.). Dále je sledována úroveň grafomotoriky (jak dítě drží tužku,

jak dokáže napodobit tvar apod.). „*Obratnost v oblasti grafomotoriky poznamenává upravenost a čitelnost písemného projevu. Má vliv i na rychlost psaní a námahu, s jakou dítě píše*“ (Bednářová a Šmardová, 2010, s. 57)

1.3.4 PRÁCESCHOPNOST (PRACOVNÍ PŘEDPOKLADY, NÁVYKY)

Je důležité, aby dítě dokázalo při dané činnosti setrvat, mít o ni zájem, soustředit se a projevit chuť o poznávání nového. Pozdější práce ve školním prostředí vyžaduje veškeré vlastnosti pozornosti (např. stálost, vytrvalost, intenzitu).

Dle Bednářové, Šmardové (2010) je důležitá také samostatnost, respekt daných pravidel a limitů nebo probuzení a podpora zájmu.

Tyto návyky a předpoklady závisí na zrání centrální nervové soustavy, ale také souvisejí s výchovou, která doposud u dítěte přetrvávala.

1.3.5 EMOCIONÁLNĚ-SOCIÁLNÍ ZRALOST

V oblasti emocionálně-sociální zralosti se můžeme u dětí setkat s velkými odchylkami a rozdíly. V oblasti emoční roviny může být jedinec, který hůře snáší neúspěch a prohru, bojácný, úzkostný, zranitelný. Druhý se při radosti z každé překážky, kterou může zdolávat, bude chovat vesele, jásavě a beze strachu.

Jak je zralá jedincova autonomie můžeme shledat při situacích jako je odloučení od rodiny nebo zapojení se do nového kolektivu. Do oblasti sociální vyspělosti a adaptability zařazujeme například začlenění se do skupiny vrstevníků a vzájemnou komunikaci, respekt a porozumění společným pravidlům, spolupráci ve skupině nebo projevení svých potřeb.

1.4 ŠKOLNÍ PŘIPRAVENOST

Můžeme se setkat s různými definicemi školní připravenosti. V podstatě jde o pojetí předpokladů v oblasti somatické, pracovní, kognitivní a emocionálně-sociální, kterých dítě dosahuje při procesu učení, sociálních prožitků a zkušeností. V knize Emoční inteligence autor Goleman (1997) popisuje sedm oblastí schopnosti.

- 1) sebevědomí – dítě má pocit, že kontrolovaně zvládá své chování pohyby
- 2) zvědavost – je dobré zajímat se o nové věci, být zvědavé
- 3) schopnost jednat s určitým cílem

- 4) sebeovládání – přizpůsobit se pravidlům, chovat se přiměřeně k věku
- 5) schopnost pracovat s ostatními – porozumění ve skupině
- 6) schopnost komunikovat – vyslovit své přání a potřeby, spolupodílet se na řešení problému
- 7) schopnost spolupracovat – spolupráce ve skupině, s kamarádem, s učitelkou

1.5 ZRALÉ A PŘIPRAVENÉ DÍTĚ

Je nutné říct, že každé dítě je jiné, a tak dozrává svým vlastním tempem. Není tedy vhodné stupně zralosti a připravenosti uspěchat.

Dítě zralé a připravené na školu vykazuje následující charakteristiky:

Dle doporučení vydané MŠMT (2012) by dítě zralé a připravené pro vstup do primárního vzdělávání mělo mít níže popsané charakteristiky:

Dítě by mělo být dostatečně fyzicky a pohybově vyspělé, vědomě ovládat své tělo, být samostatné v sebeobsluze. To znamená, že jeho pohyby jsou koordinované a je pohybově vyspělé. Dokáže se samo oblékat, svlékat a samo se obuje. Také samostatně zvládá osobní hygienu, samo se nají a postará se o své osobní věci.

Dále by mělo být citově samostatné a schopné kontrolovat a řídit své chování, takže zvládne odloučení od rodičů, vyjádří svůj názor, souhlas i nesouhlas, komunikuje s ostatními, dodržuje pravidla ve skupině a přizpůsobí se dané situaci. Velice podstatné je, aby dítě bylo přiměřeně sociálně samostatné a zároveň sociálně vnímavé, schopné spolupráce s vrstevníky ve skupině. Mělo by tedy uplatňovat základní společenská pravidla, navazovat kontakty nejen s vrstevníky, ale i s dospělými a k ostatním dětem se chová přátelsky, citlivě a ohleduplně.

Co se týče jazykových, řečových a komunikativních dovedností, mělo by zralé a připravené dítě správně vyslovovat veškeré hlásky, mluvit ve větách, mít přiměřenou slovní zásobu a přirozeně používat neverbální komunikaci. Nemělo by mít problém komunikovat s dospělým a dítětem.

Důležité je zvládnutí koordinace ruky a oka, jemné motoriky a pravolevé orientace, kdy dítě zručně zachází s předměty denní potřeby, s hračkami a pomůckami, má správný úchop tužky, uvolněné zápěstí a rozlišuje pravou a levou stranu.

Dítě by dále mělo být schopné rozlišovat zrakové a sluchové vjemy, což znamená, že dokáže složit slovo z několika slabik a obrázek z několika tvarů, najde rozdíly na dvou obrázcích, postřehne změny ve svém okolí a reaguje na světelné a zvukové signály.

Dítě zralé a připravené na školu také zvládá logické a myšlenkové operace (např. usuzování) a orientuje se v elementárních matematických pojmech, mělo by mít představu o číslech (ukazuje na prstech nebo na předmětech), orientovat se v elementárních počtech, porovnávat počet nebo vlastnosti předmětů a rozpoznávat geometrické tvary.

Dítě by mělo mít dostatečně rozvinutou pozornost a schopnost záměrně si zapamatovat a vědomě se učit, takže se soustředí na činnost určitou dobu, pamatuje si, co prožilo, vidělo či slyšelo, pamatuje si říkadla, písničky a básničky, postupuje dle pokynů, a hlavně pracuje samostatně.

Neměl by být problém ani ve vnímání kulturních podnětů a projevech tvořivosti. To znamená, že pozorně poslouchá či sleduje filmové či divadelní představení, zaujme jej výstava obrázku, zajímá se o knihy, zná mnoho pohádek a příběhů, zná spoustu říkadel, písniček a dodržuje rytmus.

V neposlední řadě by se dítě mělo orientovat ve svém prostředí, v okolním světě i v praktickém životě: vyzná se ve svém prostředí (doma, ve škole), ví, jak správně se má chovat, má široké poznatky o širším prostředí a zná faktory ohrožující zdraví.

1.6 POSUZOVÁNÍ ŠKOLNÍ ZRALOSTI A PŘIPRAVENOSTI

Pedagogickou diagnostiku provádějí sami pedagogové mateřských škol. V průběhu diagnostiky mohou u dítěte shledat některé mezery a obtíže v oblastech, které jsou velmi důležité pro vstup dítěte k primárnímu vzdělávání. Na základě pedagogické diagnostiky mohou učitelé rodičům doporučit návštěvu PPP, která se zabývá posuzováním a vyšetřením školní zralosti a připravenosti.

„Dětem, které to potřebují, poskytuje předškolní vzdělávání, na základě znalosti aktuální úrovně rozvoje i dalších rozvojových možností každého dítěte, včasnou speciálně pedagogickou péči, a tím zlepšuje jejich životní i vzdělávací šance.“ (RVP PV, 2016, s.7)

Školní zralost a připravenost také orientačně posuzuje ZŠ při průběhu zápisu k povinné školní docházce. K posuzování školní zralosti pedagogicko-psychologickou poradnou také velmi často dochází, pokud zákonný zástupce zvažuje odklad povinné

školní docházky nebo naopak chce, aby šlo jeho dítě vůči jeho věku do školy o jeden rok dříve.

Z důvodu nízké, v jednu chvíli dokonce žádné účasti a přítomnosti dětí v mateřských školách nemohla ve většině případů probíhat pedagogická diagnostika, což má za následek dle informací Pedagogicko-psychologické poradny Středočeského kraje vyšší počet odkladů povinné školní docházky. (Pedagogicko-psychologická poradna Středočeského kraje, 2020) Rodiče totiž měli obavy, jak a zda vůbec budou budoucí první školní rok v primárním období zvládat, pokud dojde ke stejné situaci a děti budou vzdělávány distanční formou. Rozhodli se tedy pro odklad povinné školní docházky.

1.7 VZDĚLÁVÁNÍ V MŠ V OBDOBÍ NOUZOVÉHO STAVU

Jak už sám název mé bakalářské práce vypovídá, zaměřuji se na školní zralost, připravenost a vzdělávání dětí v období pandemie Covid-19. V této kapitole se budu věnovat tomu, jak probíhalo vzdělávání dětí z mateřských škol a jak školy pracovaly v době, kdy přetrvával nouzový stav.

V první polovině roku 2020 bylo vydané doporučení od Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, aby zřizovatelé a ředitelé mateřských škol zvážili částečné omezení či úplné přerušení provozu mateřských škol. (ČŠI, 2020) V této době byl vysoký nárůst nakažených koronavirem a počty se zvyšovaly právě kvůli velkému shromažďování lidí.

Česká školní inspekce realizovala šetření, při kterém zjišťovala, jak fungovaly MŠ a při jakém provozu, v jaké míře byla a jak probíhala komunikace mezi školou a zákonnými zástupci dětí a zda byly realizované vzdělávací aktivity. Šetření probíhalo formou inspekčního elektronického zjišťování, kdy ředitelé mateřských škol vyplňovali on-line dotazník. Do šetření byly zapojeny téměř všechny mateřské školy, které jsou zapsané ve školském rejstříku. (ČŠI, 2020)

Školy přecházely na distanční formu vzdělávání. *„Distanční vzdělávání je jakákoliv forma studia, při které není studující jedinec pod stálým dohledem učitele, ale je veden učitelem na dálku a má k dispozici plán a nabídku ke konzultacím.“* (Průcha & Míka, 2000; Všetulová et al., 2007)

Zlámalová (2007) považuje za cíl distančního vzdělávání průběžně zprostředkovat vzdělávání určitým jedincům, jenž se nemohou zúčastnit kontaktní, osobní formy vzdělávání.

Obsahem vzdělávání, který dětem nebo jejich zákonným zástupcům pedagogové poskytovali, se ve většině případů stávaly jejich vlastní zdroje, které by využili s dětmi při běžném režimu. Ojediněle využily mateřské školy některé z webových stránek, kde také mohly získat spoustu inspirací a námětů. Sociální sítě ve většině případech posloužily jako komunikace mezi mateřskou školou a zákonnými zástupci ke sdílení úspěchů, výsledků, nebo jako metodická výpomoc. Veškeré předávání informací, změn či obnova nových námětů probíhalo on-line formou, což bylo pro některé pedagogy mateřských škol obtížné. Česká školní inspekce ve své tematické zprávě také uvedla, že většina pedagogů musela využít svoji vlastní digitální techniku, protože školy nedisponují s takovým množstvím techniky, aby ji mohla zapůjčit všem k domácímu využití. (ČŠI, 2020)

Mateřské školy tedy nabízely různorodé aktivity, které děti rozvíjejí a podporovaly tak zákonné zástupce v zajištění vhodných podnětů pro vzdělávání dětí v domácím prostředí. Předškolní děti se měly nejčastěji zabývat činnostmi, které cíleně vedly k rozvoji grafomotoriky, sluchového a zrakového vnímání či rozvoji matematických představ. Stejně tak, jako je uvedeno v tematické zprávě ČŠI, mohli pedagogové mateřských škol vhodným způsobem požádat rodiče, aby na základě dostupné diagnostiky věnovali podporu svému dítěti tak, aby bylo připraveno na přechod do primárního vzdělávání co nejlépe. (ČŠI, 2020)

Ve výzkumném šetření s názvem „*Mateřská škola jako „zabalená krabička“: Sonda do předškolního vzdělávání v čase první vlny pandemie Covid-19*“ (Majerčíková, Horníčková & Lorencová, 2020) se naopak můžeme ze získaných informací dočíst, že učitelky mateřských škol prožívaly v tomto období pocit nedocenění a zdálo se jim, že mateřské školy získávají málo ohledů a respektu. Z tehdejšího nařízení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy se jednalo pouze o doporučení zřizovatelům uzavřít MŠ. Informace z masových medií dokonce nazývala mateřské školy jako pouhé malé kolektivy lidí. Co se týče distančního vzdělávání, můžeme se v tomto článku setkat se zkušenostmi učitelek, které v době uzavření mateřských škol rozesílaly pouze informační e-maily se znovuotevřením MŠ, jinak vzdělávání na dálku po domluvě s řediteli vůbec nerealizovaly. „*Online výuka v naší mateřské škole pro děti neprobíhá. S paní ředitelkou a ostatními kolegyněmi jsme se shodly, že provádět on-line výuku v mateřské škole není vhodné. I když víme, že některé mateřské školy tuto on-line výuku provádí. Navíc ve školce*

nemáme ani takové vybavení, aby on-line výuka mohla probíhat. (...) Stejně tak se nezadávají dětem žádné pracovní listy na doma s výjimkou dětí se speciálně vzdělávacími potřebami, které dostávají nějaké úkoly pravidelně od speciální pedagožky. (...) Domnívám se, že rodiče jsou dost kompetentní a dokážou sami na internetu najít, pokud budou chtít, pracovní listy pro předškoláky. Na našich webových stránkách celý rok visí desatero pro rodiče dětí předškolního věku, které obsahuje, co vše by dítě před nástupem do školy mělo umět. Domnívám se, že pokud rodiče budou chtít, můžou podle toho s dětmi pracovat.“ (Majerčíková et al, 2020, s.236). Na druhé straně byly zde i případy škol, které se snažily naplnit charakter distančního vzdělávání, a tak ve svém volném čase nahrávaly vzdělávací videa, které děti mohly shlédnout na YouTube. (J.Majerčíková, B.Horníčková, S.Lorencová, 2020) Toto šetření dospělo k rozdílným výsledkům než Česká školní inspekce, podle které téměř většina mateřských škol distanční vzdělávání realizovala.

V dalším výzkumu, jehož autory jsou Smetáčková a Štech (2021) a nese název „*Obavy rodičů žáků 1.stupně základních škol: Co ukázalo uzavření škol?*“ je konstruováno dotazníkové šetření pro rodiče, při kterém se autoři snažili mapovat dlouhodobou i momentální situaci v rodinách, rodičovské kompetence k podpoře školního učení, rodičovské postupy během domácího učení a v neposlední řadě popis a hodnocení nastavení výuky konkrétními školami. Výsledky výzkumného šetření ukázaly, že se spokojenost rodičů ze strany zvládnutí situace na konci zkoumaného období snížila, v závislosti na frekvenci a způsobu komunikace se školou. V závěru autoři poukazují na skutečnost, že rodičům s nejnižším vzděláním dělalo problém zvládnutí informačních technologií, znalost učebních postupů, motivace a také pociťovali nižší uspokojení v oblasti komunikace mezi nimi a vyučujícím. (Smetáčková & Štech, 2021) Uvedené šetření probíhalo mezi rodiči žáky prvního stupně, ale lze předpokládat, že podobným problémům čelili také rodiče předškolních dětí.

Realizace pedagogické diagnostiky předškolního věku v období Covid-19 byla velice obtížná. Protože mezi metody pedagogické diagnostiky řadíme pozorování, rozhovor, dotazník a jiné, provádět tyto metody nebylo v době uzavření mateřských škol osobně možné. Nemáme informace podložené přesnými daty, ale ze zkušeností ze svého okolí vím, že některé mateřské školy řešily pedagogickou diagnostiku distanční formou, při které byl nejčastěji využit rozhovor. Splavcová (2020) ve svém článku pro NPI uvádí, že je potřeba uzpůsobit distančnímu způsobu vzdělávání také způsob hodnocení. Zpětnou

vazbou mohou být pro učitele například fotografie dětí u realizace aktivit, také kresby a malby. Další část mateřských škol využila také toho, když děti dostávaly zadané náměty na činnosti, které by doma mohly zvládnout. Výtvarné aktivity nebo pracovní listy učitelky zakládaly do portfolia dětí a pozorovaly, jakým způsobem doma s rodiči pracovaly. Dle mého názoru je toto ale velice sporné, protože nemůžeme přesně vědět, zda dítě vykonalo činnost samo, nebo byla využita velká dopomoc ze strany rodičů.

Velice mne zaujal plán čínského ministerstva školství, jehož název je „*School's Out, but Class's on*“ (v českém překladu: „*Mimo školu, ale ve třídě*“). Cheng (2020) se snažil o podporu dětí a minimalizaci negativního dopadu uzavření škol na výuku. Ve svém programu uvedl 7 podmínek pro zdárné zvládnutí distanční výuky. Pro představu:

- 1) Zajistit správné vedení žáků. Nezbytnost je ve vyváženosti mezi aktivním časem studia a odpočinku.
- 2) Uzpůsobit online činnosti tak, aby nebyla příliš zvýšena činnost učitelů a žáků.
- 3) Nadále zlepšovat vytváření online platforem a neustále do nich doplňovat nové zdroje.
- 4) Zapojit i zásady prevence epidemie, bezpečnosti do výuky.
- 5) Zajímat se i o fyzický stav žáků. Pobízet je k fyzické aktivitě.

(L.Rokos, M.Vančura, 2020)

1.8 SHRnutí TEoretické Části

Předpokladem pro úspěšný vstup dítěte do primárního vzdělávání je důležité, aby bylo dítě zralé a připravené, v čemž nezastupitelnou roli hraje MŠ, která nejen podporuje a doplňuje rodinou výchovu, ale také na základě pedagogické diagnostiky včas upozorní rodiče na možné obtíže a doporučí návštěvu v PPP. Nicméně v době uzavření MŠ byla tato role MŠ velice ztížena, a to jak v oblasti rozvoje dětí, tak v oblasti jejich diagnostiky.

Závěrem teoretické části bych ráda připomněla, že období nouzového stavu bylo pro každé dítě a nejednoho dospělého velmi těžkým obdobím. Děti ztrácely veškerý kontakt s kamarády, s pedagogy a s prostředím školských zařízení. Dle mého názoru byly náročné i zápisy k povinné školní docházce a pozdější nástup dětí do prvních tříd.

Pokud v některých případech docházelo k návštěvě pedagogicko-psychologických poraden kvůli vyšetření školní zralosti či návštěva logopedického zařízení k nápravě řeči,

z důvodu nařízení museli mít všichni přítomni ochranné pomůcky: zakrytá ústa respirátorem či rouškou a nutností byla také stálá dezinfekce rukou i pomůcek, které byly při vyšetřování použity.

V praktické části se proto budu zabývat vícepřípadovou studií, která je podložena polostrukturovanými rozhovory s rodiči, jejichž děti absolvovaly distanční výuku a později i samotný přestup z preprimárního do primárního vzdělávání. To vše se odehrávalo za doby pandemie Covid-19, s čímž souvisí dopad tohoto stavu na přechod dítěte.

2 PRAKTICKÁ ČÁST

Ve své praktické části se zabývám výzkumným šetřením, které je vedeno jako kvalitativní. Hlavním tématem výzkumného šetření se pro mě stala problematika přechodu dítěte z preprimárního do primárního vzdělávání v období pandemie Covid-19, která byla velice náročná nejen pro samotné děti předškolního věku, ale také pro učitele mateřských a základních škol, ředitele, zákonné zástupce a zaměstnance poradenských zařízení.

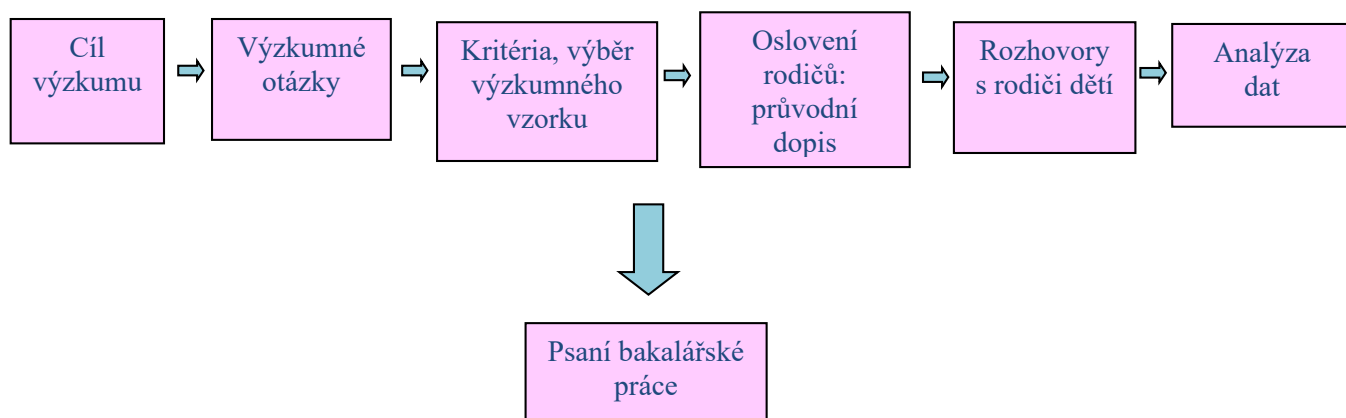

Schéma č.1: Rozvržení výzkumné práce (Zdroj vlastní)

2.1 KVALITATIVNÍ VÝZKUM

Oproti kvantitativnímu výzkumu nám kvalitativní výzkum umožňuje jiný pohled na řešení a zkoumání daného problému, neboť každá strategie využívá jiných metod.

Hendl (2012) definuje **kvalitativní výzkum** jako proces hledání a porozumění opírající se o různé metodologické tradice a zkoumání daného lidského problému.

Švaříček, Šeďová (2007) ve své publikaci říkají, že v procesu kvalitativního výzkumu je nezbytně nutné, aby bylo přítomno těchto osm fází:

- 1) stanovení cíle výzkumu,
- 2) vytvoření konceptuálního rámce,
- 3) definování výzkumných otázek,
- 4) rozhodnutí o metodách,

- 5) zajištění kontroly kvality výzkumu,
- 6) sběr dat a jejich organizace,
- 7) analýza a interpretace dat,
- 8) formulování závěrů do výzkumné zprávy.

2.2 CÍLE VÝZKUMU

Cílem výzkumného šetření je zjistit, jak ovlivnilo uzavření mateřských škol přechod dítěte z preprimárního do primárního vzdělávání v době pandemie Covid-19 a jaký byl jeho dopad na předškolní jedince z hlediska školní úspěšnosti, vztahu dítěte ke škole a v neposlední řadě i dopadu na jeho psychické a fyzické zdraví.

Význam mého šetření shledávám i v praktické rovině, neboť získané informace a výsledky mohou inspirovat a obohatit učitele základních a mateřských škol, zákonné zástupce a pracovníky poradenských zařízení k další práci s dětmi v případě přetrvávající pandemií Covid-19.

2.3 VÝZKUMNÝ PROBLÉM

Výzkumný problém, který ve své praktické části studuji, představuje již zmíněný přechod dítěte z preprimárního do primárního vzdělávání v období pandemie Covid-19, který souvisí se školní zralostí a připraveností. V době pandemie Covid-19 byla velká část mateřských a základních škol uzavřena, a tak se téměř všechny vzdělávací činnosti a administrativní úkony konaly on-line formou a nedocházelo ani k funkční pedagogické diagnostice v mateřské škole, která je pro předškolní období klíčová.

2.4 VÝZKUMNÉ OTÁZKY

V rámci výzkumného šetření jsem si položila tyto výzkumné otázky:

- 1) Jakým způsobem se snažili rodiče své děti na vstup do první třídy připravit?
- 2) Jak děti prožívaly distanční vzdělávání v době uzavření mateřských škol?
- 3) Jak ovlivnilo uzavření mateřských škol adaptaci dětí při vstupu do první třídy?
- 4) Jak byli rodiče informováni ze strany MŠ/ZŠ o zápisech na základní školu?
- 5) Jaké názory měli rodiče na případný odklad školní docházky dítěte?

Díky jasně stanoveným a dostatečně promyšleným výzkumným otázkám jsem se snažila, abych získala naplnění stanoveného cíle.

2.5 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU

Šetření probíhalo jako případová studie, konkrétně se jednalo o **kolektivní typ studie**. Stake (2003, in Švaříček & Šedřová, 2007) uvádí, že se kolektivní typ studie zabývá studií mnoha případů a jejím cílem je porozumět danému problému. Případem bylo chápáno dítě a jeho rodiče. Výzkumný vzorek byl vybrán s ohledem na hlavní cíl práce. Nejprve jsem oslovila rodiče předškolních dětí, kteří se svými dětmi absolvovali distanční vzdělávání v mateřské škole a později i samotný přestup z mateřské do základní školy.

Výběr předškolních dětí pro mě byl záměrný, nikoliv náhodný, neboť jsem hledala kontrastní případy, abych mohla porovnávat shody a rozdíly. Oslovila jsem rodiče dětí, které jsme znala a se kterými jsem téměř denně pracovala, a tak jsem měla možnost je pozorovat. Snažila jsem se zaměřit na děti, které se od sebe něčím lišily a zajímalo mě, jak přestup z mateřské do základní školy hodnotí jejich rodiče.

Jednalo se o tyto předškolní děti:

1. Sourozenci – dvojčata (Adam, Barbora),
2. Introvertní, v kolektivu dětí neprůbojná dívka (Cilka),
3. Chlapec s odlišným mateřským jazykem – konkrétně ukrajinština (David).

Veškerá jména dětí jsou ve výsledcích výzkumného šetření z důvodu anonymity zaměněna.

K oslovení rodičů jsem použila průvodní dopis, kde jsem rodiče obeznámila se situací a s mou bakalářskou prací a požádala je o spolupráci. Rodiče dětí mě velice dobře znají, neboť ve stejné mateřské škole, jakou jejich děti navštěvovaly působím jako učitelka.

2.6 VÝZKUMNÉ METODY

Jako hlavní výzkumná metoda byly použity polostrukturované rozhovory s rodiči (Otázky k rozhovoru v **Příloze č. 2: Otázky k rozhovorům s rodiči**). Dále byl veden rozhovor s učitelkou dětí v první třídě, který dokresloval příběh přechodu dítěte z mateřské do základní školy. Jednalo se pouze o jednu z učitelek základní školy, neboť všechny tři děti navštěvují stejnou třídu. Pomocí polostrukturovaných rozhovorů jsem se snažila zodpovědět stanovené výzkumné otázky mé práce. Při těchto rozhovorech jsem chtěla

dosáhnout toho, aby respondenti měli dostatek času na odpověď, mluvili volně a přirozeně a pokud se stalo, že odpověď na danou otázku byla poutavá, zvolila jsem i nepřipravené doplňující otázky.

Otázky byly tematicky propojené a směřovaly ke zjišťování:

- rodinné anamnézy,
- průběhu přípravy do první třídy,
- průběhu tehdejší distanční vzdělávání v mateřské školy,
- úrovně spolupráce a spokojenosti s informacemi od dané mateřské a základní školy,
- možných vyskytujících se problémech.

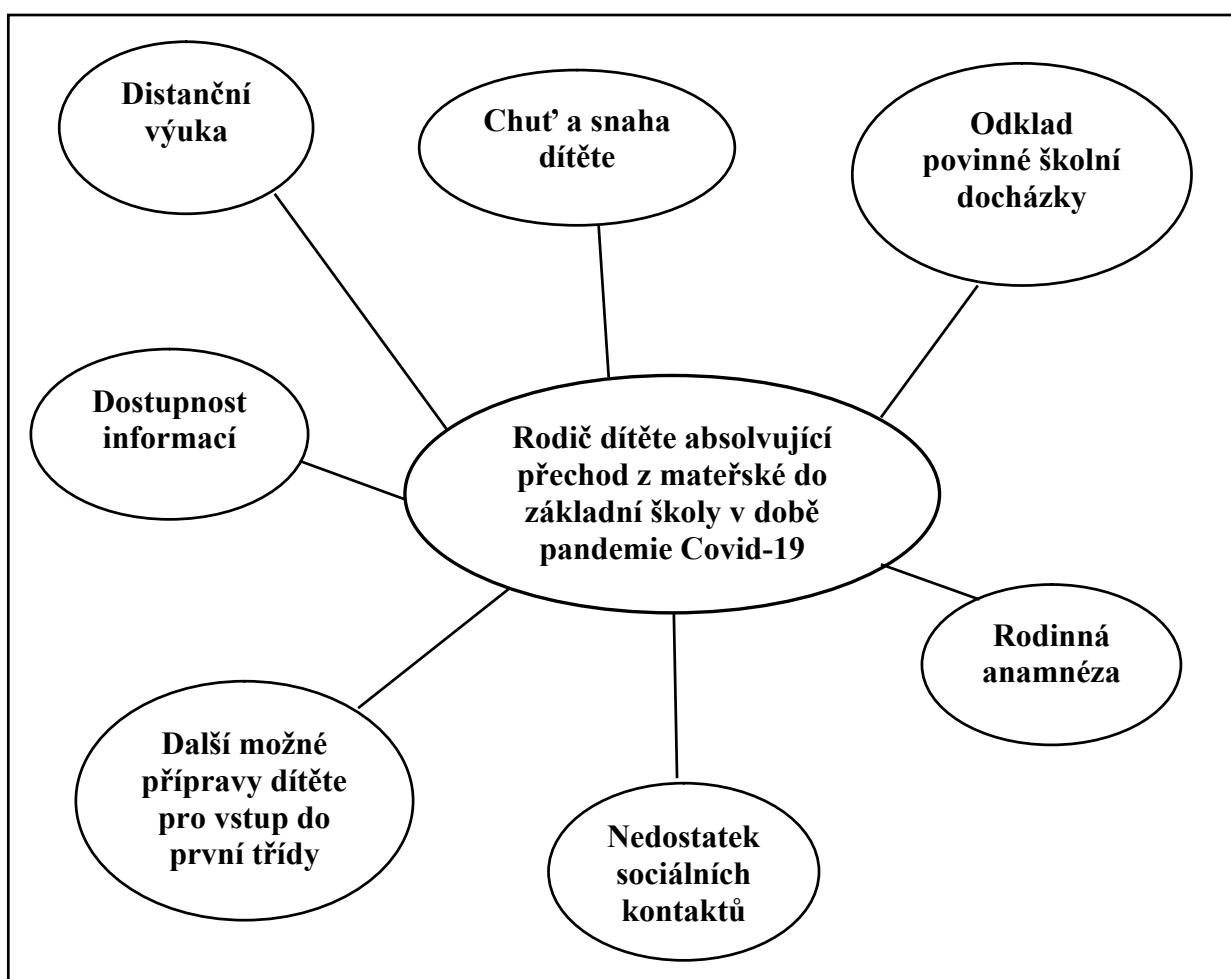

Schéma č. 2: Myšlenková mapa k otázkám k rozhovoru s rodiči dítěte (Zdroj vlastní)

2.7 ZPŮSOBY SBĚRU DAT

Pro svoji práci jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor. Rozhovory byly vedeny s rodiči dětí, které navštěvovaly stejnou mateřskou školu ve středočeském malém městě. Sama v této mateřské škole působím jako učitelka a měla jsem tak možnost děti pozorovat. Rozhovory probíhaly osobně v průběhu měsíce února roku 2022. Ve všech případech rozhovorů se zúčastnily matky dětí. V případě třetího rozhovoru, který se týkal chlapce s odlišným mateřským jazykem, se zúčastnila mimo matky i starší sestra, neboť lépe rozumí českému jazyku.

Před zahájením rozhovorů jsem znovu rodiče dětí seznámila s tématem a cílem mé bakalářské práce. Také jim opět bylo sděleno, že veškeré informace, které mi poskytnou, budou použity pouze anonymně a je jen jejich volba, kterými informacemi mě obeznámí. Rozhovor započala má žádost o stručný popis rodinné anamnézy, která se týkala především samotného dítěte. Poté jsme přešly k připraveným otázkám, které dokreslovaly otázky doplňující. Rozhovory byly nahrávány na diktafon a odpovědi byly později přepisovány (ukázka přepisovaného rozhovoru v příloze č. 3). Snažila jsem se ve velké míře o zachování autentičnosti výpovědí respondentů, a tak výpovědi nebyly upravovány. S nahráváním rozhovoru všichni rodiče souhlasili.

Rozhovory ve většině případů trvaly kolem 80 minut (výjimkou byl rozhovor týkající se chlapce s odlišným mateřským jazykem, který trval kolem 45 minut).

2.8 ANALÝZA DAT

Pro analýzu dat jsem zvolila techniku otevřeného kódování, které jsem zpracovávala pomocí softwaru MAXQDA (ukázka příkladu kódování je k nalezení v příloze č. 4).

Postupovala jsem dle fází Švaříčka & Šed'ové (2007), kteří ve své publikaci popisují, že je nezbytné:

- přepsaný rozhovor rozdělit na jednotky (slovo, věta, odstavec), nejlépe dle významu,
- jednotce přidělit kód (=jméno nebo označení).

Snažila jsem se zaměřit na důležité a podstatné informace. Kódy byly vytvářeny ad-hoc, jiné zase in vivo (=kód stejný jako použitá slova respondentů). Při procesu kódování jsem se snažila orientovat vždy jen na jednu z výzkumných otázek. Také jsem se zabývala

každým případem zvlášť a teprve na závěr jsem výpovědi porovnávala a hledala mezi nimi shody a rozdíly.

2.9 VÝSLEDKY ŠETŘENÍ

2.9.1 PŘÍPAD PRVNÍ – DVOJČATA: ADAM A BARBORA

Anamnéza:

Děti jsou dvouvaječná dvojčata, donošena, narozena v řádném termínu, ve 38tt. Chlapec (dvojče A), měřil 47 cm a vážil 2700 g. Dívka (dvojče B), měřila 49 cm a vážila taktéž 2700 g. Celé dětství neměly žádné zdravotní problémy, pouze ve třech letech při nástupu do mateřské školy trpěly respiračními chorobami, které další roky vymizely. Netrpí ani na žádné alergie. Chlapec má nyní brýle na blízko.

Potíže měly v oblasti řečových dovedností. Dlouhou dobu trpěly dyslálií (=patlavost). V první třídě se ale řečová rovina velice zlepšila a dnes už vyslovují veškeré hlásky správně. Když probíhala ještě v první třídě distanční výuka, trápil je problém se čtením, a i přes velmi intenzivní trénink a opakování dělaly pouze malé pokroky. Zlepšení nastalo v době, kdy se znovu děti vrátily do základní školy. Matka si myslí, že zlepšení způsobil především vzor ostatních vrstevníků.

Matka pracuje jako učitelka na základní škole, otec působí jako výpravčí v železniční dopravě.

Strávené období v mateřské škole:

Děti začaly navštěvovat mateřskou školu již ve svých třech letech a strávily v ní dohromady čtyři roky. Prvním rokem docházely do homogenní třídy, ve které byly děti věkově od 2 do 3 let. Další školní rok nastoupily do třídy ve věkovém rozmezí 3 až 5 let a poslední roky v mateřské škole strávily ve třídě předškoláků, tedy s dětmi do 7 let věku.

Ve školce byly děti vždy rády, docházely s úsměvem. Sestra měla často potřebu se o svého bratra starat a pečovat o něho, a tak chlapec s každým problémem chodil za svojí sestrou, která mu se vším pomáhala. Dokázaly si spolu dlouhou dobu hrát a většinou k sobě nepotřebovaly další vrstevníky. To se změnilo s nástupem do třídy předškoláků, kdy si každý našel své kamarády.

Děti se rychle a dobře učily novým věcem. Poměrně rychle se naučily barvy, později uměly číselnou řadu. Problém přetrvával v řečové oblasti, kdy obě děti patlaly. Po doporučení paních učitelek začaly navštěvovat logopedii.

Výsledky šetření:

Matka dětí mi sdělila, že mimo námětů poskytovaných mateřskou školou ještě děti absolvovaly kroužek „Předškoláček“. Takto matka vysvětluje kroužek Předškoláček: *„Myslím, že se to hodně podobalo přípravě na první třídu jako ze školky, akorát se děti potkávaly i s dětmi z jiných školek, které budou chodit na stejnou základní školu a mohly se tak poznat ještě před zahájením školního roku. Také bylo fajn, že to probíhalo ve škole, do které pak děti nastupovaly, takže se mohly trochu seznámit s prostředím.“* Kromě kroužku, kam děti docházely také měly doma dostatek časopisů k doplňování a pracovních listů. Distanční vzdělávání poskytované mateřskou školou matka sama za sebe hodnotí jako správné. Mateřská škola poskytovala pouze náměty a inspirace spojené s básničkami, písničkami, tvořením a pracovními listy, neprobíhalo distanční vzdělávání online formou. To by pro rodinu bylo náročné nejen z důvodu pracovního vytížení, ale hlavně z toho, že by musely obě děti najednou sedět u počítače a soustředit se. *„Jestli si pamatují správně, naše mateřská škola pro děti distanční výuku jako takovou neorganizovala. (přemýšlivě) Pouze byly na webu školky zveřejněny různé tematické pracovní listy, nějaké omalovánky pro děti a také práce s pohádkou. Tyto činnosti nám vyhovovaly. Já si nedovedu představit, že by měly sedět u počítače, ještě oba najednou a poslouchat paní učitelku.“ (smích)*

Co se týče emocí a pocitů spjatých s přechodem do první třídy, matka nepozorovala neklid, stres nebo nervozitu, ba naopak se velice těšily. Jelikož je sama učitelka na téže základní škole, děti prostředí školy znaly, stejně jako velkou část spolužáků, se kterými se znaly z mateřské školy.

Velká část rozhovoru se týkala oblasti informací a administrativy, kterou rodiče absolvovali formou písemného zápisu k povinné školní docházce. Informativnost ze strany mateřské i základní školy oceňovali a kladně ji posuzovali. Měli dostatek veškerých informací, popřípadě se ve škole doptali. Ředitelé sdíleli informace na webových stránkách školy. Matka byla smutná, že se její děti nemohly zúčastnit zápisu do první třídy kontaktně.

Jedna z otázek vedla ke zjištění, zda rodiče pro své děti zvažovali odklad povinné školní docházky. „*Nene, o tom jsme nepřemýšleli. Děti jsou narozené v únoru, takže i věkově byly dostatečně zralé na to, aby mohly vstoupit do první třídy v řádném termínu.*“

Adaptace na první třídu proběhla bez problému. Paní učitelku poznaly děti až první školní dny, ale velmi rychle si ji oblíbily a matka s klidným pocitem tvrdí, že u ní mají pocit jistoty a bezpečí. Nyní ve škole výborně prospívají.

Přípravy do 1.třídy ZŠ	Náměty z MŠ, časopisy k doplňování, pracovní listy, kroužek Předškoláček.
Distanční vzdělávání	Formou námětů, což rodině a dětem velice vyhovovalo.
Pocity, emoce z nástupu do první třídy	Nadšenost, zvědavost.
Získané informace ze strany MŠ a ZŠ	Veškeré potřebné informace, na webu MŠ a ZŠ.
Odklad povinné školní docházky	Ne. Děti jsou narozené v únoru a dle matky zralé na vstup do ZŠ po všech stránkách.
Adaptace na 1.třídu	Bez problémů.

Tabulka č.1: Shrnutí výsledků, případ první (Zdroj vlastní)

2.9.2 PŘÍPAD DRUHÝ – CILKA

Anamnéza:

Dívka je narozena v řádném termínu porodu. Porod byl přirozený. Žádné zdravotní potíže a komplikace neměla a ani nemá. Má mírný nedostatek v řečovém projevu, špatně vyslovuje hlásky č, š, ž, r, ř, a tak navštěvuje logopeda. V sociálním prostředí a navozování vrstevnických vztahů je taktéž oslabení. Dívka má jednoho sourozence – bratra (13 let), ale z prvního manželství od otce má ještě sestru (13 let), se kterou se vidá většinou o víkendech nebo o prázdninách.

Matka i otec mají vysokoškolské vzdělání. Matka pracuje jako učitelka na základní škole, otec působí jako pilot dopravního letadla u letecké společnosti.

Strávené období v mateřské škole:

Dívka nastoupila do mateřské školy, když jí byly tři roky. Nejdříve začínala docházet do třídy nejmladších dětí, tedy od 2 do 3 let věku. Dalším rokem navštěvovala prostřední třídu, tedy třídu dětí ve věkovém rozmezí od 4 do 5 let. Poslední rok věnovala docházce ve třídě dětí do 7 let, kde také absolvovala přípravu na školu.

Jak již je zmíněno výše, Cilka měla problémy v oblasti sociální roviny. Patří spíše mezi introverty, a tak si nejraději v mateřské škole při volné hře hrála sama. Do skupinových a frontálních forem aktivit se ale ráda zapojovala. Preferovala individuální formu vzdělávání, kdy měla tzv. paní učitelku „pro sebe“. Dlouho se také vyskytovaly problémy při loučení s matkou při příchodu do mateřské školy. Kamarádku, u které pociťovala důvěru a bezpečí shledala až v posledním roce docházení do mateřské školy. Velice si rozuměly a veškerý čas trávily spolu.

Dívka vynikala v oblasti kresby, kdy již ve svých čtyřech let dokázala nakreslit lidskou postavu se všemi detaily a proporcemi. Dnes také dle slov matky navštěvuje výtvarný kroužek na ZUŠ.

Výsledky šetření:

Matka si stojí za názorem, že by děti předškolního věku neměly trávit čas u monitorů, jelikož se děti v tomto věku učí hrou a nápodobou. Ujistila mě tedy, že styl podpory, který mateřská škola s dětmi v období pandemie Covid-19 udržovala, jim plně vyhovoval. Kromě námětů pro tvoření a vzdělávání poskytující mateřskou školou také dívka doplňovala knihy a sešity pro předškolní děti a formou online přenosů absolvovala i hodiny výtvarného kroužku na ZUŠ, při kterém stále něco tvořila a kreslila. Dále stále navštěvovala logopedii. Jiné podpůrné programy pro přípravu do první třídy s dcerou neměli potřebu využívat.

Emoce a pocity, které dle informací od matky dívka prožívala v souvislosti se vstupem do první třídy, byla nadšenost, ale také nervozita ve vztahu k očekávání a zodpovědnosti. V oblasti sociálních vztahů pociťuje matka velké zlepšení. Přátelský vztah s kamarádkou ze školky přetrvává prý dodnes.

Informací ohledně zápisu k povinné školní docházce měli rodiče dostatek a byli ve stálém kontaktu s třídní učitelkou, popřípadě ředitelkou školky. *„Informace jsem získávala z internetových stránek, nebo telefonicky, kdy jsem se spojila s paní učitelkou. Za mě bylo všechno v pořádku. Měla jsem dostatek všech informací z obou škol: ze základní i mateřské. Paní učitelky byly ochotné a nápomocné, takže v případě nedorozumění vše vysvětlily.“*

Rozhodnutí o odkladu povinné školní docházky dělalo matce starost. Uvažovala nad odkladem ze dvou důvodů. Prvním bylo datum narození dcery, a to v polovině měsíce srpna. Rodiče prý shledali mírné nedostatky v oblasti školní zralosti (řečová oblast, navazování vrstevnických vztahů). Druhým důvodem byly velké obavy z přetrvávající distanční výuky i v pozdější první třídě. Avšak na doporučení pedagogů z mateřské i základní školy, kteří tvrdili, že je dívka zralá pro vstup na základní školu se nakonec pro zahájení povinné školní docházky v řádném termínu rozhodli. Matka si myslí, že další rok v mateřské škole z důvodu odkladu by pro dceru znamenalo osobní selhání. *„Nakonec jsme rádi, že jsme se takhle rozhodli. Dcera je ve škole moc spokojená, miluje paní učitelku, má tam celou řadu kamarádek, bratrance, v 8.třídě i bráchu a do školy chodí s velkým nadšením.“*

Na školní prostředí se dívka adaptovala velice dobře. Byly zde jisté obavy opět z důvodu sociálních kontaktů, nicméně dívka se do školy velice těšila. Paní učitelku a své spolužačky má velice ráda a patří mezi vzorné žákyně.

Přípravy do 1.třídy ZŠ	Náměty z MŠ, knihy a časopisy k doplňování, docházení na logopedii.
Distanční vzdělávání	Způsob poskytování námětů rodičům plně vyhovoval.
Pocity, emoce z nástupu do první třídy	Nadšenost, nervozita, očekávání, zodpovědnost.
Získané informace ze strany MŠ a ZŠ	Veškeré potřebné informace, na webu MŠ a ZŠ.
Odklad povinné školní docházky	Rodiče nad ním uvažovali, ale nakonec se pro odklad nerozhodli.
Adaptace na 1.třídu	Bez problémů.

Tabulka č.2: Shrnutí výsledků, případ druhý (Zdroj vlastní)

2.9.3 PŘÍPAD TŘETÍ – DAVID

Poskytnutí rodinné anamnézy a anamnézy dítěte matka odmítla.

Strávené období v mateřské škole:

Chlapec byl vzděláván v české mateřské škole pouze dva roky, jelikož před tím bydlel s rodiči na Ukrajině. Do mateřské školy přišel již jako pětiletý a navštěvoval třídu pro děti ve věkovém rozmezí od 4 do 5 let věku. Druhý rok přestoupil do třídy starších dětí a to do 7 let věku. V době své docházky neovládal český jazyk a učil se pouze nápodobou a nasloucháním od dětí a paních učitelek, neboť v rodinném prostředí používali stále ukrajinštinu. K učení se českému jazyku neměl dostatek potřeby a vůle, a tak se naučil pouze slova a fráze, které potřeboval. S dětmi se však dokázal různými způsoby domluvit.

Ačkoliv byl rodičům doporučen z důvodu jazykové bariéry odklad povinné školní docházky, nerozhodli se pro něho, a tak chlapec nastoupil v řádném termínu do základní školy.

Výsledky šetření:

Z důvodu velkého pracovního vytížení obou rodičů absolvoval David přípravu do školy pouze formou vyplňování pracovních listů, které mu matka stahovala a vytiskla z webu mateřské školy. Další podpůrné programy či přípravné kurzy nepodnikali.

Budoucí spolužáky znal již z docházení do mateřské školy a dle vyjádření matky neměl strach z budoucího nástupu do školy. Matka tvrdí, že se opravdu těšil a žádná jazyková bariéra mu nadšení nepřekazila. Byl velice rád, když v době uzavření mateřské školy potkal alespoň v obchodě některé kamarády z mateřské školy. Další vrstevnické vztahy neudržovali, protože ve svém okolí neznají věkově podobné děti. Doma bydlí pouze s rodiči a dospělou sestrou.

Matka ve výpovědi ohledně získaných informací týkajících se zápisu do první třídy uvedla, že všech informací měla dostatek. Dočetla se jich na webu, popřípadě je dostala od učitelek z mateřské školy. Paní učitelky z MŠ rodičům doporučily zvážení odkladu povinné školní docházky. Pro ten se ale rodiče nerozhodli a bez udání důvodu se shodli pro synův vstup do první třídy v řádném termínu.

Jazyková bariéra matku netrápí a podle jejích slov zvládá komunikaci s učitelkou ze školy dobře. *„Učitelka mi hodně píše dopis a posílat po synovi ze školy. Já problémy s češtinou a manžel taky. Syn má ve škole ještě asistentku.“* S asistentkou si velice rozumí a je rád za její pomoc stejně jako jeho rodiče. Nyní se chlapci ve škole výborně daří. Jediné, co ho stále trápí, je český jazyk, z něhož chlapec prospívá s chvalitebným hodnocením. *„Já ráda, že má asistentku. Spolupracuje dobře, má ji rád. Akorát z češtiny má dvojku, jinak mu asistentka hodně pomáhá.“* (přikyvuje)

Přípravy do 1.třídy ZŠ	Náměty z MŠ – pracovní listy.
Distanční vzdělávání	Způsob poskytování námětů rodičům plně vyhovoval z důvodu pracovního vytížení.
Pocity, emoce z nástupu do první třídy	Nadšenost.
Získané informace ze strany MŠ a ZŠ	Veškeré potřebné informace, na webu MŠ a ZŠ, od pedagogů z MŠ.
Odklad povinné školní docházky	Ne, rodiče pro odklad povinné školní docházky neshledali důvod.
Adaptace na 1.třídu	Bez problémů. David si rozumí s paní učitelkou, asistentkou i se svými spolužáky.

Tabulka č.3: Shrnutí výsledků, případ třetí (Zdroj vlastní)

2.9.4 ROZHOVOR S UČITELKOU ZŠ

Tato učitelka působí jako třídní pedagog všech výše popsaných případů.

Paní učitelka před zahájením školního roku zaslala všem budoucím prvňáčkům dopisy, ve kterých sdílela nadšení z budoucího školního roku, který stráví ve škole společně. Nechyběl dodatek, co vše na děti čeká a na co se mohou těšit. Tyto dopisy zaslala dětem přímo na jejich adresu.

Ohledně informací a administrativy týkající se zápisů k povinné školní docházce byli rodiče informováni prostřednictvím webových stránek, takže s těmito úkony neměla paní učitelka nic společného. *„Veškeré informace sdílel pan ředitel na stránkách naší školy. Ve školce některé informace dostávali dle slov rodičů taktéž.“*

Velice mě zajímalo, jak hodnotí děti ve své třídě z pohledu školní zralosti a připravenosti. Je si jista, že uzavření mateřských škol má na připravenost dětí jasný vliv, ačkoliv si velice cení práce učitelek mateřských škol, které vymýšlely a sdílely nápady ke vzdělávání dětí v domácím prostředí. *„I ve své třídě pozoruji zřejmé nedostatky v oblasti připravenosti. Opravdu si troufám říct, že z počtu dětí, které ve třídě mám by minimálně tři děti potřebovaly v tehdejší době odklad školní docházky. Přisuzuji tomu nedostatek sociálních kontaktů v době pandemie a také čas, který rodiče svým dětem*

věnovali. Nechci házet všechny rodiče do jednoho pytle, ale myslím si, že většina rodičů nechávala děti vyplňovat pracovní sešit, volně tvořit a malovat, ale dalšímu rozvoji dítěte se příliš nevěnovali.“

Soustředila jsem se také na vyjádření paní učitelky o vzdělávacích výsledcích konkrétních dětí z výzkumného vzorku. Ohledně dětí – Adama a Báry jsem se dozvěděla, že průběh a začátky v první třídě zvládli bez jakýchkoliv potíží. Paní učitelka si však myslí, že tomu přispívá pouze to, že jsou na veškeré povinnosti dva, a kdyby byly děti rozdělené, tedy každý v jiné třídě, bylo by tomu jinak. Bára totiž velmi často řeší Adamovi konflikty a ve škole se mu snaží pomáhat tím, že mu při hodinách napovídá a upozorňuje ho. Paní učitelce se v některých chvílích zdá Adam mírně hyperaktivní, ale i tak si myslí, že by odklad povinné školní docházky u dvojčat nic nevyřešil, a tak plně souhlasí s tím, že děti do školy měly takto nastoupit. Děti byly při nástupu do školy dostatečně zralé a připravené. O výsledcích týkajících se Cilky se paní učitelka vyjádřila takto: *„U Cilky jsem neshledala žádné potíže v oblasti vzdělávání. Je vidět, že se ji doma rodiče až nadměrně věnují a dívka opravdu svými vzdělávacími výsledky ve třídě vyniká. Je cílevědomá, vzorná, dokáže se dlouhou dobu soustředit a při hodinách komunikuje. Myslím si, že ji uzavření mateřských škol v oblasti vzdělávání a přípravy do školy neublížilo.“*

Ovšem jiný pocit má paní učitelka u Davida s OMJ, kde si je více než jista, že by chlapci odklad povinné školní docházky prospěl, jelikož jeho úroveň znalosti českého jazyka je opravdu velice nízká a průběh vzdělávání mu tak komplikuje. Myslí si, že mu uzavření mateřských škol uškodilo, protože nemohl být v kontaktu se svými vrstevníky a poslouchat a učit se českému jazyku. Ve škole velmi často tápe a znesnadňuje tak výuku ostatním dětem ve třídě. Proto má asistentku, která mu vše vysvětluje snadnějším způsobem a snaží se mu usnadňovat průběh vzdělávání.

V oblasti počtů odkladů povinné školní docházky v době pandemie Covid-19 vyjádřila názor, že z obav kvůli přetrvávajícímu distančnímu vzdělávání i v pozdější první třídě, chtěli rodiče pro své dítě odklad, ačkoliv by bylo třeba fyzicky i psychicky pro vstup do školy zralé.

Začátek školního roku byl podle ní náročnější právě z důvodu, že se nemohla při zápisu povinné školní docházky shledat s dětmi a neměla tak představu o složení třídy.

2.10 ODPOVĚDI, KTERÉ PŘINESLO VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

2.10.1 JAKÝM ZPŮSOBEM SE SNAŽILI RODIČE SVÉ DĚTI NA VSTUP DO PRVNÍ TŘÍDY PŘIPRAVIT?

V důsledku uzavření mateřských škol rodiče přípravu na přechod do základní školy vnímali jako svůj úkol. Využívali námětů na aktivity, které nabízela mateřská škola. Jednalo se o náměty spojené s pracovními listy, omalovánky, vyráběním, prací s textem, zpěvem písní, aj. Někteří rodiče kromě toho vyvíjeli vlastní iniciativu a domácí přípravu doplňovali dalšími aktivitami. U rodičů dvojčat to byl kroužek Předškoláček, Cilka pak navštěvovala logopedii. Tento přístup byl volen u rodičů s vyšším vzděláním, naopak dítě z rodiny s odlišným mateřským jazykem žádnou další podporu nedostávalo. Na druhou stranu příprava byla zaměřena na rozvoj předpokladů pro čtení, psaní a počítání, celkový rozvoj osobnosti byl opomíjen, což se odrazilo v úrovni připravenosti dětí na vzdělávání.

2.10.2 JAK DĚTI PROŽÍVALY DISTANČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ V DOBĚ UZAVŘENÍ MATEŘSKÝCH ŠKOL?

V době, kdy byly mateřské školy uzavřené, veškerá komunikace mezi dětmi a pedagogy probíhala ve virtuálním světě. Dětem rodiče stahovali a sdělovali sdílené náměty a inspirace a společně tvořili.

Rodiče dětí si stáli za přesvědčením, že se děti v předškolním věku nemají vzdělávat přes online platformy, jelikož pro děti v tomto věku je nepřirozenější hra.

Distanční vzdělávání bylo pro děti také náročné z důvodu domácího prostředí. Rodinné zázemí je významným faktorem, a tak je třeba věnovat větší podpory dětem, které toto zázemí nemají. Z výsledků mého šetření vyplynulo, že dětem – Adamovi a Báře v oblasti sociálních kontaktů nedělalo přílišné potíže, když nechodili do mateřské školy, neboť mají jeden druhého a většinu volných dní trávily také ve společnosti rodičů a prarodičů. Stejně tak Cilka měla dostatek společenských podnětů, jelikož s ní domov sdílí starší bratr, o víkendech také sestra a velice často se stýkala s bratranci a sestřenicemi. Na druhé straně stojí David, který z důvodu nedostatku časových dispozic rodičů trávil dny v domácím prostředí s dospělou sestrou.

2.10.3 JAK OVLIVNILO UZAVŘENÍ MATEŘSKÝCH ŠKOL ADAPTACI DĚTÍ PŘI VSTUPU DO PRVNÍ TŘÍDY?

Adaptace na školní prostředí je velice důležitá a uzavření mateřských škol na tento mezník mělo vliv. Souviselo to také s nedostatkem sociálních kontaktů s dětmi mateřských škol, tedy s budoucími spolužáky a děti neměly možnost setkat se u zápisu se svojí paní učitelkou. Jelikož děti kontaktně neprožily zápis k povinné školní docházce a tím tak vlastně neznaly prostředí školy, stále se na tuto změnu a na tento důležitý krok, moment těšily. Mimo nadšení převládala také zvědavost a velké očekávání, jaké to ve škole bude. Nechyběl samozřejmě ani mírný strach a nervozita ve vztahu k zodpovědnosti a tomu, jaké to ve škole bude.

Děti z mého výzkumného vzorku (Adam, Bára a Cilka) měly velkou výhodu, neboť jejich matky působí na základní škole jako učitelky, a tak prostředí ZŠ alespoň trochu znaly.

Ačkoliv byly mateřské školy z důvodu pandemie Covid-19 uzavřeny a vyskytly se určité problémy, nadměrný dopad na vzdělávací výsledky ve škole to však nezpůsobilo.

2.10.4 JAK BYLI RODIČE INFORMOVÁNI ZE STRANY MŠ/ZŠ O ZÁPISECH NA ZÁKLADNÍ ŠKOLU?

Za doby, kdy byly mateřské a základní školy uzavřeny, docházelo tak k nefunkční kontaktní komunikaci mezi rodiči, pedagogy a řediteli mateřských a základních škol. Ve většině případech se tak pro komunikaci stávalo virtuální prostředí a rodiče si důležité informace dohledali na webových stránkách škol či jim přicházely formou e-mailových zpráv. Dodatečné informace rodičům poskytovaly učitelky mateřských škol. Přínos informací tímto způsobem hodnotí rodiče dětí výborně a velice tuto snahu oceňují.

Sdělené informace obsahovaly nejen důležité termíny a časy týkající se zápisu k povinné školní docházce, nýbrž i informace zahrnující znovuotevření školských zařízení kvůli pandemii Covid-19.

Rodiče mrzí, že zápis na základní školu probíhal pouze formou vyplněných papírů a jejich děti tak přišly o jednu z nejmilejších a nejdůležitějších událostí ve svém životě.

2.10.5 JAKÉ NÁZORY MĚLI RODIČE NA PŘÍPADNÝ ODKLAD ŠKOLNÍ DOCHÁZKY DÍTĚTE?

U tématu odklad povinné školní docházky měli rodiče rozdílné názory, jelikož nastávaly v různých situacích. V případě mého výzkumného vzorku jsme se setkali s těmito názory:

- Jasně rozhodnutí pro řádný nástup do základní školy (děti po všech stránkách zralé, datumem narození přísluší k nastoupení do školy).
- Uvažování nad odkladem povinné školní docházky z důvodu řečového oslabení a datumu narození (první polovina měsíce srpna).

Rodiče podle učitelky také zvažovali odklad povinné školní docházky pro své děti kvůli obavám z přetrvávajícího distančního vzdělávání i v první třídě. V případě vyskytujících se nejasností a přetrvávajícího rozhodování byla rodičům dětí doporučena návštěva PPP.

SHRNUTÍ A DISKUSE

Vzorek výzkumného šetření je sice malý, a tak se mnoho zjištěných informací nedá zobecnit, nicméně určité poznatky šetření přineslo.

S informacemi ohledně uvažování rodičů nad odkladem povinné školní docházky pro své děti můžeme naše získané informace vztáhnout k práci Gregera (2015), který dle studií uvádí, že mezi faktory ovlivňující volbu odkladu povinné školní docházky může být například sociálně ekonomický status rodiny, výsledek diagnostiky dítěte, pohlaví dítěte nebo jeho datum narození v měsících. Také uvádí data z výzkumu týkajících se impulzů ovlivňující rozhodování rodičů o odkladu školní docházky dítěte. (Víme, že v této době byla pro nás situace zahrnující pandemii Covid-19 neznámá, a tak nepatří mezi uvedené impulzy). Mezi hlavní impulzy pro uvažování o odkladu povinné školní docházky patří:

- vlastní rozhodnutí,
- doporučení z MŠ,
- doporučení ZŠ,
- doporučení od lékaře,
- nechut', strach dítěte,
- doporučení příbuzných, přátel nebo známých.

Faktory – datum narození dítěte a také výsledek diagnostiky dítěte se ztotožňují i s úvahami našich respondentů. S odkladem povinné školní docházky souvisí mimo jiné i pocity a emoce dětí. Známe názory, že pokud by u dítěte nastalo rozhodnutí o odkladu ze strany rodičů, bylo by to pro dítě psychicky náročné a prožívalo by pocit selhání. Děti se většinou do školy velice těší. Vedle nadšení můžeme shledat také nervozitu a mírný strach z obav, jak jako dítě ve škole uspějí.

Ve srovnání s kontaktním vzděláváním v mateřské škole a vzdělávání distanční formou můžeme pozorovat velké rozdíly. Dětem v domácím prostředí většinou příslušel rodinný příslušník, který se při vykování aktivit věnoval pouze jemu samotnému, a tak se výsledky mohly výrazně lišit, než když probíhá vzdělávání frontální formou. S tím souvisel způsob posuzování školní zralosti a připravenosti společně s prováděnou diagnostikou, která v těchto momentech nebyla možná. Obtížnost se také nacházela v doporučování návštěvy školských poradenských zařízení.

Prostředí mateřské a základní školy se mohou zdát podobná, nicméně adaptace na školní prostředí se výrazně liší. V některých mateřských školách probíhá i v průběhu školního roku návštěva základní školy v příslušném městě, a tak mají děti možnost si budovu, okolí školy, paní učitelky a žáky alespoň prohlédnout. Žádná tato z návštěv se ale v období pandemie nekonala, a tak děti většinou školu vůbec nepoznaly. I přes tyto všechny nedostatky se však děti školnímu prostředí většinou velmi rychle přizpůsobí za pomoci ochotné a vstřícné třídní učitelky, která je tímto důležitým krokem provede.

Podle výsledků šetření jsem zjistila, že i přes určité problémy, které přineslo uzavření mateřských škol, nadměrný dopad na vzdělávací výsledky ve škole to však nezpůsobilo. Podle výpovědí respondentů se i přes velké pracovní vytížení jednalo o zvýšenou podporu a nasazení v oblasti vzdělávání dítěte v domácím prostředí, což může mít vliv právě na minimum vyskytujících se potíží ve vzdělávacím procesu dítěte na základní škole.

Mezi doporučení mateřským školám, které mé výzkumné šetření přineslo je stálá a dostatečná komunikace s rodiči a dětmi, protože mnohým dětem mateřská škola nahrazuje potřebu bezpečí a jistoty. Komunikace by měla obsahovat informace o důležitém dění, které se dětí a rodičů týká. Dále považuji za důležité, aby byly dětem poskytovány některé náměty na tvoření nebo různá vyplňování, jelikož jsem zjistila, že to u rodičů přineslo kladné hodnocení. Na závěr je potřeba, abychom dětem dali příležitost podnětného prostředí pro vzdělávání, sociálních kontaktů a seberozvoje.

ZÁVĚR

Téma spojené se školní zralostí a připraveností je a bude stále aktuálním tématem a já jsem velice ráda, že jsem mohla tento důležitý námět spojit s nynější situací související s pandemií Covid-19 a tehdejším uzavřením mateřských a základních škol.

Dle zjištěných informací od rodin, které se svým dítětem předškolního věku prožily přestup z preprimárního do primárního vzdělávání za doby pandemie můžeme posoudit, jak náročná tato fáze mohla být. Pravděpodobně by nikoho z nás ještě nedávno nenapadlo, za jakých okolností můžeme jako pedagog či jako rodič řešit takto nepříjemné věci spojené se zápisem k povinné školní docházce, nebo případným odkladem školní docházky.

V teoretické části mé bakalářské práce se zabírám legislativním rámcem k zápisu povinné školní docházky současné doby, v porovnání s legislativním rámcem v době pandemie Covid-19. Také pojednávám o pojmech školní zralost a připravenost, popisují zde také zralé a připravené dítě. Důležitým tématem je také vzdělávání dětí v MŠ za doby uzavření mateřských škol.

V praktické části bylo vedeno výzkumné šetření za účely zmapování situací dětí, které absolvovaly přechod z preprimárního do primárního vzdělávání v době pandemie. Před zahájením výzkumu jsem si stanovila cíl a výzkumné otázky, na které jsem pak pomocí rozhovorů hledala odpověď. Jelikož se domnívám, že pedagogové, ředitelé, zřizovatelé ani samotní rodiče ve většině případech nevěděli, jak se v situaci spojenou s Covidem-19 zachovat, snažila jsem soustředit na odlišné případy rodin, jak hodnotí výchovu a vzdělávání mateřskou školou. Na otázky, jak rodiče hodnotí komunikaci se školami, distanční vzdělávání, uvažování nad odkladem povinné školní docházky a adaptaci dítěte na první třídu jsem získala odpověď díky realizovaným rozhovorům. Tuto příležitost považuji také jako za zpětnou vazbu, neboť působím také jako učitelka mateřské školy. Jelikož jsme neměli dostupné materiály obohacující nás o zkušenosti s tímto stavem, předpokládám, že každý sám za sebe pro tento moment udělal maximum, které jen mohl dokázat.

Výsledky šetření splnily mé očekávání, jelikož jsem získala odpověď na stanovené výzkumné otázky a dosáhla jsem cíle mé práce. Doufám a pevně věřím, že má práce přinese obohacení a inspiraci pro kolegy pedagogy a rodiče dětí.

SEZNAM LITERATURY

1. BEDNÁŘOVÁ, Jiřina, Eva DANDOVÁ, Jana KRATOCHVÍLOVÁ, Hana NÁDVORNÍKOVÁ, Zora SYSLOVÁ a Lenka ŠULOVÁ. *Školní zralost a její diagnostika*. Praha: Raabe, 2017. Školní zralost. ISBN 978-80-7496-319-3.
2. BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. 2. vydání. Brno: Edika, 2015. Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-266-0793-9.
3. DANDOVÁ, Eva, Jana KROPÁČKOVÁ, Hana NÁDVORNÍKOVÁ, Daniela PRAVCOVÁ a Irena PŘÍKAZSKÁ, [2018]. *Školní zralost a odklady školní docházky*. Praha: Raabe. Školní zralost. ISBN 978-80-7496-373-5.
4. EBBERT, Birgit. *100 věcí, které by měl znát každý předškolák*. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-3545-7.
5. GREGER, David, Jaroslava SIMONOVÁ a Jana STRAKOVÁ, ed. *Spravedlivý start?: nerovné šance v předškolním vzdělávání a při přechodu na základní školu*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2015. ISBN 978-80-7290-861-5.
6. HAZUKOVÁ, Helena. *Rozvíjíme rozumové schopnosti dětí: dítě a jeho psychika – poznávací schopnosti a funkce*. Praha: Raabe, c2014. Rozvíjíme dítě v jednotlivých oblastech předškolního vzdělávání. ISBN 978-80-7496-169-4.
7. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. 2005. Praha: Portál, 2005. ISBN 978-80-7367-485-4.
8. KROPÁČKOVÁ, Jana. *Budeme mít prvňáčka: pro rodiče dětí od 5 let*. Praha: Portál, 2008. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-359-8.

9. KUCHARSKÁ, Anna a Daniela ŠVANCAROVÁ, 2017. *Bezstarostné roky?: kroky a krůčky předškolním věkem : poradenství pro rodiče*. Ilustroval Edita PLICKOVÁ. Brno: Edika. ISBN 978-80-266-1105-9.
10. MERTIN, Václav a Ilona GILLERNOVÁ, ed., 2015. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Třetí vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0977-5.
11. OTEVŘELOVÁ, Hana. *Školní zralost a připravenost*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1092-4.
12. ŠVAŘÍČEK, Roman a Šedřová KLÁRA. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 2007. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
13. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání druhé, doplněné a přepracované. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.
14. VÁCHOVÁ, Alena, Zuzana KUPCOVÁ a Michaela KUKAČKOVÁ. *Rozvíjíme jazyk a řeč dětí: dítě a jeho psychika-jazyk a řeč*. Praha: Raabe, c2015. Rozvíjíme dítě v jednotlivých oblastech předškolního vzdělávání. ISBN 978-80-7496-173-1.

Internetové zdroje:

1. ČŠI. *Vybraná zjištění České školní inspekce k distančnímu vzdělávání*. 2020.
Dostupné z: <https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Vybrana-zjisteni-Ceske-skolni-inspekce-k-distanzni>
2. ČŠI. *Vzdělávání v mateřských školách v období nouzového stavu*. 2020.
Dostupné z: <https://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Tematicke-zpravy/Tematicka-zprava-Vzdelavani-v-materskych-skolach-v>

3. Majerčíková, J., Horníčková, B., Lorencová, S. (2020). *Mateřská škola jako „zabalená krabička“: Sonda do předškolního vzdělávání v čase první vlny pandemie Covid-19.*

Dostupné z: <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/14142/11815>

4. MŠMT. *Opatření k zápisům do ZŠ pro školní rok 2020/2021.* 2020.

Dostupné z: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/opatreni-k-zapisum-do-zs-pro-skolni-rok-2020-2021>

5. Rokos, L., Vančura, M. (2020). *Distanční výuka při opatřeních spojených s koronavirovou pandemií – pohled očima učitelů, žáků a jejich rodičů.*

Dostupné z: <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/14136>

6. Smetáčková, I., Štech, S. (2021). *Obavy rodičů žáků 1.stupně základních škol: Co ukázalo uzavření škol?*

Dostupné z: <https://journals.muni.cz/studia-paedagogica/article/view/19208/15249>

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Průvodní dopis rodičům

Adéla Šilhová
Tel: 607 268 769
E-mail: adela.silhova@seznam.cz

Vážení a milí rodiče,

jmenuji si Adéla Šilhová a jsem studentkou třetího ročníku oboru Učitelství pro mateřské školy na pedagogické fakultě Západočeské univerzity v Plzni. Nyní pracuji na své bakalářské práci s tématem Problematika přechodu z preprimárního do primárního vzdělávání v období pandemie Covid-19 týkající se školní zralosti a připravenosti.

Velice ráda bych zjistila, jakým způsobem jste s Vaším dítětem prožívali přestup z mateřské do základní školy a jak přestup v období pandemie Covid-19 hodnotíte.

Tímto bych Vás chtěla požádat, zda byste byli ochotni zúčastnit se rozhovoru, při kterém bych Vám položila pár otázek týkajících se tohoto tématu. Bude záležet pouze na Vás, které informace mi sdělíte. Veškeré informace budou použity za účelem analýzy v mé bakalářské práci a veškeré údaje včetně Vašich jmen zůstanou anonymní. Čas, místo a délku rozhovoru nechám plně na Vaší volbě.

Budu velice ráda, když přijmete mou nabídku a sdělíte se mnou své pocity a zkušenosti.

Předem děkuji za Váš čas a zpětnou vazbu.

S pozdravem
Šilhová Adéla

Příloha č.2: Otázky k rozhovorům s rodiči

1) Rodiče dětí

1. Jak hodnotíte kontakt, který naše mateřská škola s dětmi udržovala v době pandemie Covid-19?
2. S jakou chutí Vaše dítě absolvovalo distanční výuku?
3. Podstoupili jste s Vaším dítětem i jiné přípravy k nástupu do první třídy než přípravy organizované mateřskou školou? Popřípadě jaké?
4. Znalο Vaše dítě okolí základní školy a budoucí spolužáky?
5. Pozorovali jste na Vašem dítěti strach/nervozitu či jiné pocity a emoce z budoucího nástupu do první třídy?
6. Jak snášelo Vaše dítě nedostatek sociálních podnětů a fyzických kontaktů s dětmi a dospělými z prostředí mateřské školy?
7. Jakou formou jste získávali informace od MŠ?
8. Jak hodnotíte přísun informací, co se týče zápisu k povinné školní docházce ze strany MŠ a ZŠ?
9. Přemýšleli jste nad odkladem povinné školní docházky z důvodu pandemie Covid-19, kdy probíhala distanční výuka?

2) Učitelé ZŠ

1. Snažila jste se jako budoucí učitelka prvňáčků sama za sebe nějakým způsobem děti či rodiče kontaktovat ještě před zahájením školního roku?
2. Jakým způsobem podávala vaše škola zákonným zástupcům informace k zápisu k povinné školní docházce a dalším administrativním úkonům?
3. Jaký pro Vás byl počátek školního roku a první setkání s dětmi, které jste nemohla poznat u zápisu k povinné školní docházce?
4. Myslíte si, že byl z důvodu pandemie Covid-19 větší počet odkladů k povinné školní docházce?
5. Jaký máte pocit z připravenosti dětí?
6. Jsou děti ve Vaší třídě dostatečně zralé a připravené k plnění povinné školní docházky?

Příloha č.3: Část rozhovoru s respondenty

A: Jak hodnotíte kontakt, který naše mateřská škola s dětmi udržovala v době pandemie Covid-19?

M: Děti chodily do školky poslední rok, když byl první lockdown. Jestli si pamatuji správně, naše mateřská škola pro děti distanční výuku jako takovou neorganizovala. (přemýšlivě) Pouze byly na webu školky zveřejněny různé tematické pracovní listy, nějaké omalovánky pro děti a také práce s pohádkou. Tyto činnosti nám vyhovovaly. Já si nedovedu představit, že by měly sedět u počítače, ještě oba najednou a poslouchat paní učitelku. (smích)

A: Plnily Vaše děti aktivity, které školka poskytovala na webových stránkách?

M: Jojo, plnily. Vždycky jsem jim vytiskla pracovní listy, které samy vyplňovaly. Já měla alespoň příležitost uvařit nebo uklidit. (smích) Některé aktivity jsme pak dělaly společně, konkrétně třeba tu práci s textem.

A: Podstoupili jste s Vašimi dětmi i jiné přípravy k nástupu do první třídy než přípravy organizované mateřskou školou?

M: Já jsem jim koupila několik pracovních sešitů pro předškoláky, které jsem s nimi pravidelně dělala. Navíc chodily na logopedii a také do kroužku Předškoláček k nám na základku. Kroužek vedla paní učitelka X. Během lockdownu ale nebyl.

A: ZnalY Vaše děti okolí základní školy a budoucí spolužáky?

M: ZnalY ho velmi dobře. Já tam učím, takže jsem je tam několikrát vzala. ZnalY i mé kolegy. Se spolužáky se znalY ze školky nebo z Předškoláčka a s jinými, přespolečními se seznámily až v první třídě.

A: Jak snášely Vaše děti nedostatek sociálních podnětů a fyzických kontaktů s dětmi a dospělými z prostředí mateřské školy?

M: Díky tomu, že jsou dva, tak žádné zásadní problémy neměly. Hodně jsme se jim věnovaly a trávily čas i s ostatními členy rodiny.

Příloha č.4: Ukázka kódování

dostatek informací \ kladný přístup učitelé

Times New Roman

9

B I U S A

1 A: Znalo dítě okolí základní školy a budoucí spolužáky?

2 M: Deera znala prostředí základní školy velmi dobře, jelikož na stejné škole učím. Znala řadu spolužáků, kteří nastupovali do 1. třídy. Ve škole si našla nejlepší kamarádku T, se kterou se vídá i ve volném čase a už při nástupu do 1. třídy se spolu domluví, že budou sdílet společnou lavici. To trvá stále. (spokojeně přikyvuje)

3 A: Pozorovali jste na děti strach/nervozitu či jiné pocity a emoce z budoucího nástupu do první třídy?

4 M: Deera se do školy nesmím těšila. Nervozita jistě byla, ale spíše ze zodpovědnosti a očekávání, jaké to ve škole bude.

5 A: Jak snášelo Vaše dítě nedostatek sociálních podnětů a fyzických kontaktů s dětmi a dospělými z prostředí mateřské školy?

6 M: K měla v době předškolního vzdělávání mimé problémy s vrstevnickými vztahy a příliš je nevyhledávala. Ve škole si našla okruh kamarádek a to ji vyhovovalo. I v době, kdy nenavštěvovala školu jsme se snažili o udržení vztahů s jejími kamarádkami. Doma má dva starší sourozence, blízko bydlí prarodiče z obou stran rodičů, bratrance, sestřence a další příbuzní, takže jsme nedostatek sociálních kontaktů nepozorovali.

7 A: Jak hodnotíte přísun informací co se týče zápisu k povinné školní docházce ze strany MŠ a ZŠ?

8 M: Za mě bylo všechno v pořádku. Měla jsem dostatek všech informací z obou škol: ze základní i mateřské. Pani učitelky byly ochotné a nápomocné, takže v případě nedorozumění vše vysvětlily.

SEZNAM SCHÉMAT A TABULEK

Schémata:

Schéma č.1: Rozvržení výzkumné práce (Zdroj vlastní)

Schéma č. 2: Myšlenková mapa k otázkám k rozhovoru s rodiči dítěte (Zdroj vlastní)

Tabulky:

Tabulka č.1: Shrnutí výsledků, případ první (Zdroj vlastní)

Tabulka č.2: Shrnutí výsledků, případ druhý (Zdroj vlastní)

Tabulka č.3: Shrnutí výsledků, případ třetí (Zdroj vlastní)